

PERSONALITĂȚI FEMININE ÎN ISTORIA ARTEI

FEMALE PERSONALITIES IN THE HISTORY OF ART

MARINELA RUSU¹,
doctor, cercetător științific,
Academia Română, Filiala Iași, ICES Gh. Zane

<https://orcid.org/0000-0001-6647-3351>

CZU 75.071.1-055.2

DOI <https://doi.org/10.55383/amtap.2024.2.17>

De multe ori istoria a fost nedreaptă față de geniul creator al femeilor în domeniul artelor. În pictură au existat, cu siguranță, nume celebre care au fost pe nedrept uitate.

În lucrarea de față urmărim să aducem în prim-plan personalitățile remarcabile ale unor femei-pictori care s-au afirmat în istorie. Fiecare dintre ele a învins, într-un mod sau altul, barierele sociale, patriarhale și au influențat prin operele create curentul pictural contemporan lor. Femeile-artiste au existat dintotdeauna. Istoria scrisă de bărbați și mai ales istoria artei neglijează de multe ori contribuția acestor femei înzestrate cu geniu creativ și talent vizionar.

Povestea femeilor-artiste în istorie este o poveste despre faimă și genialitate, dar, în același timp, este și o poveste tristă despre nenumăratele adversități pe care le-au întâmpinat femeile în lupta lor pentru a se educa și pentru a se afirma în societate. Din fericire, această situație s-a schimbat radical în ultimul secol și jumătate și femeile din majoritatea zonelor lumii pot acum să-și împlinească visul de educație superioară în artă, de afirmare pe scena artistică și de recunoaștere deplină a succesului personal.

Cuvinte-cheie: femei, personalitate, pictură, patriarhalism, istoria artei

History has often been unfair to the creative genius of women in the arts. There have certainly been famous names in painting that have been unjustly forgotten.

In the present work, we aim to bring to the fore the remarkable personalities of some women painters who have asserted themselves in history. Each of them, in one way or another, overcame social, patriarchal barriers and influenced their contemporary pictorial current through their creations. Women artists have always existed. History written by men, and especially art history, often neglects the contribution of these women gifted with creative genius and visionary talent.

The story of women artists in history is a story of fame and genius but it is, at the same time, a sad story about the countless adversities that women encountered in their struggle to educate themselves and assert themselves in society. Fortunately, this situation has changed radically in the last century and a half, and women in most areas of the world can now fulfill their dreams of higher education in art, affirmation on the artistic scene and full recognition of personal success.

Keywords: women, personality, painting, patriarchalism, art history

Introducere

În toate creațiile străvechi femeile apar descrise într-o formă sublimă, admirabilă, ca subiecte fie în pictură (vezi: *Femeile în albastru* – pictura murală de la Cnossos), fie în sculptură (vezi: *Cariatidele* din Loggia Parthenonului, *Statuia hriselefantină a Atenei*, aparținând lui Phidias). Madonă, prințesă sau faraon – femeile au fost subiecte predominante ale artei picturale de-a lungul timpului. Femeile, însă, au fost de multe ori ele însele dotate cu talent creator, cu geniu pictural pe care au dorit să și-l pună în practică. Din nefericire, dominația structurii patriarhale – modelul arhaic – a făcut ca hegemonia bărbaților să pună frâne serioase afirmării femeilor pe tărâmul picturii. Dacă ele mai aveau acces la arte – printr-o educație sumară și de care beneficiau doar copiii din familiile aristocrate – acestea erau doar poezia și dansul adăugându-li-se educația în domeniul moralei. Astfel, deși au existat multe femei-artiste, care au reușit să se impună în epoca lor prin eleganța și calitatea operelor create, ele au fost marginalizate și neglijate, fără a fi menționate în istoria artei.

¹ E-mail: marinela1808@yahoo.com

În eseu *Why Have There Been No Great Women Artists? (De ce nu au existat artiste femei importante?)* Linda Nochlin realizează un studiu care încearcă să răspundă la întrebarea formulată chiar în titlu. Este o întrebare justificată: de ce mereu, în știință și în artă, personalitățile reprezentative au fost doar bărbații [1]. Oare chiar nu au existat în istoria artei la fel de multe nume mari de femei-artiste câte au fost de bărbați artiști? Abilitățile și talentul artistic înnăscut au rămas pe planul al doilea, în fața lipsei de acces la educație și a activării pe plan social. Autoarea Linda Nochlin ne dă un exemplu elocvent în acest sens: în secolele XVIII-XIX pictura cu tematică istorică presupunea abilitatea de a desena și picta un corp masculin nud. În fapt, la școlile de artă din acele timpuri puținele femei care erau admise nu erau lăsate să participe la cursurile de anatomie și de desen după model viu pentru că unei femei nu i se permitea să vadă un corp gol de bărbat, altul decât al soțului, nici măcar în scopuri educaționale. În lipsa acestei etape de studiu, femeile care voiau să fie artiste aveau puține șanse de a crea opere majore. Un exemplu elocvent este cazul pictoriței Angelica Kauffmann, căreia nu i s-a permis să asiste la nici o lecție de anatomie și care în realizarea corpului bărbătesc folosea reperatele pe care le cunoștea despre propriul său corp de femeie sau din studiul statuilor care reprezentau corpuri masculine [2 p. 58].

Cu toate acestea, în diferitele epoci ale istoriei artei au existat câteva artiste care au reușit să persevereze în pofida acestui gen de piedici. Unele dintre ele au avut șansa de a se naște într-o familie unde un membru al familiei era pictor și doar așa au putut primi o educație artistică completă. Însă multe dintre artiste s-au refugiat în ceea ce se numea atunci „artele minore”: design interior, design vestimentar sau lucrul cu materialele textile, realizarea unor obiecte decorative din materiale ieftine și la îndemână în spațiul domestic.

Dacă ar fi să nominalizăm doar câteva dintre femeile-pictori celebre ale epocilor trecute, am aminti de artiste precum: Properzia de' Rossi, Sofonisba Anguissola, Lavinia Fontana, Artemisia Gentileschi, Anne Seymour Damer, Angelica Kauffman, Joanna Koerten, Lady Butler, Berthe Morisot, Gertrude Jekyll, Karin Larsson, Madeleine Vionnet și multe altele. Faptul că nu sunt cunoscute publicului larg nu se datorează ignoranței, ci pentru că viețile și lucrările lor au început să fie revalorificate abia recent [3].

Interdicțiile pentru femei în lumea artei

Rolul femeii în societatea europeană dintre secolele XV-XVIII era de a fi dependentă de tatăl sau de soțul ei. În ceea ce privește drepturile sociale ale femeilor, acestea erau aproape inexistente: de exemplu, femeile nu au avut voie să practice medicina până în a doua jumătate a secolului XIX și nu au avut drept de vot până în secolul XX. Conceptul de a lucra în afara casei nu exista, astfel că nu aveau cum să învețe să picteze [4 p. 49].

Pentru a deveni pictor, drumul era destul de clar stabilit. La vârsta de 12 ani trebuia să te muți în casa unui maestru unde rămâneai ca ucenic până la 15-16 ani. Ucenicul era asistentul care îl ajuta pe maestrul-pictor în orice avea nevoie, din punct de vedere practic. În schimb, primea educația de baza în istoria artei și instructaj profesional. Pentru fete drumul acesta nu era acceptabil.

Un alt impediment în educația pentru pictură era problema nudității. Încă din perioada Renașterii orice tânăr care aspira să devină artist trebuia să învețe cum să deseneze corpul uman, în special, cel masculin. Existau trei posibilități: fie erau folosite statuile antice, fie era abordat studiul cadavrelor sau abordarea modelelor care pozau nud. Varianta din urmă era cea mai răspândită, însă femeilor le era interzis să stea în prezența unui bărbat dezbrăcat.

Cu timpul, însă, au apărut două categorii exceptate de la aceste reguli: femeile care proveneau din familii nobile și care beneficiau de o libertate mai mare decât restul populației și fiicele pictorilor care învățau acasă.

Libertățile depline privind educația în domeniul artei au apărut abia la începutul secolului XX, când mișcarea feministă, atât cea europeană cât și cea americană, au făcut un pas hotărât în dobândirea drepturilor femeii. Aceasta a însemnat nu doar accesul la educația superioară, care accepta doar bărbați, dar și libertatea de a profesa anumite îndeletniciri care le fuseseră interzise de decenii: de a fi medic, avocat și

profesor. Rezultatele acestei lupte sociale nu au fost obținute cu ușurință. Bărbații aflați la conducerea tuturor organismelor sociale și de drept au opus o rezistență fermă față de cererile de libertate ale femeilor de pretutindeni. În timpul mișcării Sufragetelor, multe femei au fost închise în închisori, au fost torturate și chiar ucise. În acest sens, este răsunător cazul sinuciderii publice a lui Emily Wilding Davison, devenită profesoară și guvernatoare, membră a WSPU (Uniunea Socială și Politică a Femeilor), al cărei scop a fost obținerea drepturilor politice pentru femei. Emily a fost arestată de nouă ori, a făcut greva foamei de șapte ori și a fost hrănită cu forța de 49 de ori. A murit după ce a fost lovită de calul regelui George al V-lea al Regatului Unit la derby-ul din 1913, când a intrat pe pistă în timpul cursei.

În pofida dificultăților, femeile au continuat lupta și au obținut o mare parte a drepturilor care li se cuveneau. Noile valuri ale feminismului aduc în discuție teme noi, cum ar fi: îndepărtarea de mentalitatea patriarhalistă existentă încă în lumea contemporană, libertatea femeilor față de propriul corp, eliminarea violențelor domestice și a hărțuirii sexuale la locul de muncă, dar și a fenomenelor sociale extreme, violul și traficul de femei.

În încheierea acestui capitol, putem spune că femeile-artiste au reușit să facă, de multe ori, intervenții mai bune decât bărbații în domeniul artei, au dat dovadă de ambiție și curaj și au contribuit la dezvoltarea unor curente artistice interesante prin operele lor deosebite. În cele ce urmează vom analiza câteva exemple de astfel de personalități feminine și modul în care au reușit să își asocieze numele cu arta pentru totdeauna.

Femei-pictori celebre

Sofonisba Anguissola. Cea mai importantă pictoriță din perioada Renașterii a fost Sofonisba Anguissola. Deși numele ei a rămas în afara cărților de istoria artei pentru 350 de ani, pe parcursul vieții ea a lucrat la Curtea Regală a Spaniei și i-a impresionat pe Michelangelo și Van Dyck. Sofonisba Anguissola s-a născut în 1550, în Cremona, în nordul Italiei, într-o familie de nobili care își pierduseră averea. Era cea mai în vârstă dintre cele 6 fete ale familiei Anguissola și, pentru că nu aveau zestre de oferit la căsătorie, tatăl le-a ajutat să se realizeze pe cont propriu și le-a susținut să învețe câte o meserie. În încercarea de a-l impresiona pe Michelangelo pentru a-i oferi un post de ucenic ficei sale, acesta i-a trimis una dintre schițele create de Sofonisba cu un copil care zâmbește. Maestrul i-a răspuns și i-a cerut o schiță cu un copil care plânge – o provocare mult mai mare de transpus în cărbune. Talentul ei în redarea emoțiilor umane a transformat-o într-un pionier al genului de portret intim numit „*conversation piece*”, portrete mai relaxate, în care emoțiile sunt exprimate într-un mod mai direct, mai clar, cu căldură, cum se poate observa în picturile *Sofonisba Anguissola (Imaginea 1)*, în prima ei schiță (*Imaginea 2*), în portretul Reginei Spaniei (*Imaginea 3*) sau în *Surorile jucând șah (Imaginea 4)*.

Imaginea 1. Sofonisba Anguissola

Imaginea 2. Prima ei schiță, cerută de Michelangelo

Sursa: National Museum of Women in the Arts

Imaginea 3. Isabel de Valois, Regina Spaniei**Imaginea 4.** Surorile jucând șah

Sursa: National Museum of Women in the Arts

Stilul ei a devenit popular printre pictorii europeni, iar la vârsta de 27 de ani a primit o invitație de a se alătura nunții Regale dintre Regele Filip al II-lea și Isabela de Valois, Prințesa Franței. Regulile de protocol ale Curții Spaniole interziceau unei femei rolul de pictor oficial, așa ca Sofonisba a devenit domnișoara de onoare. Astfel, artista a fost nevoită să-și schimbe stilul de portret intim și să se adapteze tendințelor portretelor regale. Tablourile cu prinți, prințese, regi și regine nu erau apreciate ca simple piese de artă, ci erau considerate adevărate declarații diplomatice, menite să impună respect și să întărească statutul unui conducător.

La vârsta de 96 de ani Sofonisba a fost atrasă de prezența artistică a tânărului Van Dyck, care devenise, la numai 25 de ani, unul dintre pictorii preferați la Curțile Regale europene. Maestrul olandez a călătorit special în Italia pentru a o vizita și a menționat agilitatea artistei în schițele și însemnările din jurnalul său. Curtea Spaniolă a protejat-o pe Sofonisba și i-a permis să creeze în voie, însă restricțiile acestora au fost unul dintre motivele principale pentru care tablourile ei nu au ajuns la vânzare pe piața europeană. Unul dintre cele mai faimoase tablouri create de Sofonisba le include pe trei dintre surorile ei jucând șah. Lucrarea este văzută ca un simbol al puterii și influenței pe care femeile începuseră să-l câștige în societate.

Artemisia Gentileschi a fost considerată cea mai faimoasă femeie-pictor din istorie. A fost prima femeie a cărei operă a fost recunoscută în timpul vieții și prima femeie acceptată ca membru al *Accademia di Arte del Disegno* din Florența, în 1616. Câteva dintre creațiile sale remarcabile redau subiecte legate de portretistică, precum *Autoportret* (**Imaginea 5**), sau redarea corpurilor (nuduri) feminine, precum *Judith ucigându-l pe Holoferne* (**Imaginea 6**), *Judith și servitoarea ei* (**Imaginea 7**), *Suzana și bătrânii* (**Imaginea 8**).

Imaginea 5. Artemisia Gentileschi – Autoportret pe Holoferne**Imaginea 6.** Judith ucigându-l

Sursa: The National Gallery NG200 Sursa: Museum of Fine Arts, Budapest

Imaginea 7. Judith și servitoarea ei**Imaginea 8. Suzana și bătrânii**

Sursa: Royal Academy of Arts Sursa: Pinacoteca Nazionale di Bologna

Artemisia Gentileschi (1593-1653) s-a născut la Roma și a lucrat în Florența, Veneția, Napoli și în Londra pentru cei mai mari mecena (ocrotitori ai artelor și științelor) ai acelor vremuri. A fost fiica unuia dintre cei mai mari pictori ai epocii, Orazio Gentileschi, care a pregătit-o să devină artistă. Este cunoscută ca una dintre principalii urmași ai *mișcării Caravaggio* din Europa (cei care imitau stilul clar-obscur al lui Caravaggio). Stilul ei a devenit unic prin *perspectiva feminină* exprimată, prin teme care fuseseră ocolite de sexul opus. obișnuia să picteze femeile ca ființe umane, în vremuri în care acestea apăreau în tablouri sub forma unor stereotipuri: rolul matriarhal, rolul de zeiță sau muză, abordând fie o postură obedientă sau una puternic sexualizată. Deseori, eroinele din tablourile ei împrumutau din fizicul artistei, lucru interpretat de specialiști ca un simbol al nevoii de afirmare al femeilor în artă [5 p. 22].

Temele reflectate în pictura ei, din perspectiva feministă, au constituit un act de curaj, având puterea de a recunoaște public atitudinea nedreaptă față de femei, care, într-o societate dominată de bărbați, sunt supuse constant hărțuirii sexuale, violului și injustiției legate de acestea. Temele, cu părere de rău, au rămas actuale și în lumea contemporană. Artemisia a beneficiat de patronajul familiei De Medici, a corespondat cu Galileo Galilei și a lucrat la Curtea Regelui Charles I al Angliei alături de tatăl ei, Orazio, care devenise pictorul preferat al monarhului. Aceștia au decorat tavanul din Casa Reginei din Greenwich cu *Triumph of peace and the arts*, un tribut adus Reginei Henrietta Maria. Regele a invitat-o la Curte după ce adăugase una dintre autoportretele ei în colecția sa personală, *Self Portrait as the allegory of painting* [2 p. 59].

Elisabeth Louise Vigée Le Brun (1755-1842) ar putea fi cel mai recognoscibil nume din această listă pentru că se regăsește sub majoritatea portretelor faimoasei Marie Antoinette. Regina Franței a scos-o din obscuritate. Autoportretele ei (**Imaginea 9**), dar și celelalte portrete celebre realizate (*Regina Marie Antoinette – Imaginea 10-11*, *Portret al Juliei uitându-se în oglindă – Imaginea 12*) definesc stilul personal distinct al artistei în epocă.

Imaginea 9. Elisabeth Louise Vigée Le Brun,
Autoportret

Sursa: Museum of Versailles

Imaginea 10. Regina Marie Antoinette

Sursa: The Metropolitan Museum

Imaginea 11. Marie Antoinette.
Portret împreună cu fiica ei uitându-se în oglindă

Imaginea 12. Portret al Juliei

Sursa: National Museum of Women in the Arts

Elisabeth Louise Vigée Le Brun s-a născut în Paris, în 1755, într-o familie modestă. A primit câteva lecții de desen și pictură de la tatăl ei, artist, la rândul său. Aceasta s-a întâmplat doar până la vârsta de 12 ani, când tatăl ei a murit. Elisabeth era renumită pentru *etica de lucru extraordinară* pe care o avea, iar această calitate a dobândit-o în adolescență, când a devenit autodidactă și a continuat singură cursurile de pictură. La vârsta de 14 ani crea portrete plătite pentru a-și ajuta familia, însă succesul timpuriu a atras atenția autorităților franceze, care, la vârsta de 19 ani, i-a confiscat toate pensulele și materialele de lucru.

Munca ei era considerată *ilegală*, pentru că nu aparținea unei bresle sau unei academii de arte. Ulterior, s-a înscris într-o breaslă, însă a fost respinsă de Academia Regală Franceză, care accepta numai patru femei printre membrii săi. S-a căsătorit cu un vânzător de artă care îi cheltuia banii la jocuri de noroc. A divorțat destul de repede și a plecat în Europa alături de fiica ei, muncind din greu pentru a-și întreține mica familie. Erau vremuri tulburi în toată lumea, cu războaie și răscoale în fiecare țară, așa că atitudinea lui Le Brun s-a dovedit incredibil de curajoasă, îndârjită și neobișnuită pentru o femeie [4 p. 82].

A început să creeze portrete oficiale cu importanță diplomatică, însă a continuat să realizeze portrete materne, mai înzestrate cu emoție și afecțiune decât majoritatea lucrărilor specifice timpurilor. Un exemplu este pictura *Mademoiselle Brongniart. Stilul mai tandru și mai cald de a picta copiii și femeile* a făcut-o remarcată în ochii tinerei Marie Antoinette, care a luat-o sub aripa ei și l-a convins pe Regele Franței să o înscrie la Academia Franceză în 1783, împotriva dorințelor membrilor acesteia. Madame Le Brun a creat tabloul alegoric *La Paix ramenant l'Abondance (Pacea aduce abundență)*, special pentru ceremonia de investire în Academie.

Le Brun a devenit cunoscută pentru portretele aristocrației franceze și, ulterior, ale celei europene, realizate într-un stil mult mai natural și mai relaxat decât predecesorii și contemporanii săi. A fost nevoită să fugă din Paris în timpul Revoluției Franceze, când Maria Antoineta și Regele au fost decapitați. A călătorit prin Europa și a lucrat pentru Curțile Regale din Austria, Italia, Germania și Rusia.

Portofoliul lui Le Brun, modelat în stilul teatral Rococo, cu influențele perioadei Neoclasică, a strâns aproape 1.000 de tablouri, dintre care 650 de portrete și peste 200 de peisaje. Până la finalul vieții a fost inclusă în Academii de Artă din 10 orașe europene, însă a fost exclusă din Academia Franceză imediat după Revoluția Franceză, când *conceptul de „femeie academician” a fost desființat*.

Hilma af Klint (1862-1944) (*Imaginea 13*) a fost printre primii artiști din lume care a creat arta abstractă dar, cu toate acestea, ea a fost trecută cu vederea de istorici și neglijată ca prezență artistică de Mondrian și Kandinsky, contemporanii săi, care au primit laurii curentului abstract. S-a născut în Stockholm, Suedia, în 1862, iar la vârsta de 20 de ani a fost printre primele femei care au studiat la Institutul Regal de Arte Fine din Stockholm. A absolvit *cum laude* și a primit o bursă sub forma studiului „Ateljébyggnaden” din centrul orașului. Obișnuia să picteze studii botanice, peisaje și autoportrete, însă interesele i s-au schimbat în momentul în care a murit una dintre surorile sale, în 1890. A descoperit spiritismul, mișcările spirituale și religioase din întreaga lume și concepte filosofice pe care le-a aprofundat pentru a-și dezvolta un grup practicant numit *The Five*. Era un cerc de femei care credea în conexiunea cu „Marii Maeștri”, realizând sesiuni de spiritism în care încercau să vorbească cu morții. Spiritismul, spiritualitatea și pasiunea pentru matematică și botanică i-au definit creațiile abstracte care seamănă cu niște diagrame și care sunt reprezentări vizuale ale unor idei spirituale complexe. Putem exemplifica prin creațiile intitulate *The Swan (Imaginea 14)*, *Copacul cunoașterii (Imaginea 15)* sau *Abstract mov (Imaginea 16)*.

Picturile sale sunt azi expuse la Muzeul Guggenheim din New York, una dintre galeriile celebre ale lumii (*Imaginea 17*).

Credințele și ideologia pe care și le-a format după absolvirea universității au inspirat-o să creeze *The Painting for the Temple*, o serie de 193 de tablouri pictate între anii 1906 și 1915, în care a explorat percepția duală a creației, a evoluției și a Universului. Artista a insistat ca lucrările să fie expuse pentru prima dată la 20 de ani după moartea sa, într-un templu în formă de spirală. A murit la 82 de ani, după un accident rutier, iar pe parcursul vieții și-a expus lucrările numai la conferințe spirituale. Sursa de venit prin care și-a susținut pasiunile și practicile spiritiste a fost pictura convențională. În 1970, cele 1200 de tablouri create de Hilma au fost oferite drept cadou Muzeului de Artă Modernă din Stockholm, care le-a refuzat. Pentru a expune lucrările a fost creată o fundație care îi poartă numele, iar în curând va fi construit un centru care va purta titlul *Af Klint*. Prima mare expoziție care i-a inclus lucrările a avut loc în Los Angeles, în 1986 și a fost urmată de retrospective în Helsinki, Viena, New York și, ulterior, în Stockholm [1; 3].

Imaginea 13. Hilma af Klint (1862-1944)

Sursa: George Etheredge pentru
The New York Times

Imaginea 14. The Swan

Sursa: Guggenheim Museum, New York

Imaginea 15. Copacul cunoașterii

Sursa: Guggenheim Museum, New York

Imaginea 16. Abstract mov (Nr. 7)

Imaginea 17. Muzeul Guggenheim din New York

Sursa: Guggenheim Museum, New York

Vasily Kandinsky și Piet Mondrian sunt creditați ca fiind părinții curentului artistic care transforma reprezentarea realității în semne abstracte și culorile naturale cu cele simbolice, o mișcare care a revoluționat lumea artistică și a schimbat limbajul de exprimare pentru totdeauna. Cu câțiva ani înainte, însă, Hilma af Klint a fost cea care a creat arta abstractă și a avut o carieră de 6 decenii, lăsând în urmă sute de tablouri. Istoria a trecut-o cu vederea și abia în ultimii ani a început să fie menționată ca fiind primul artist abstract european.

Hilma af Klint a presupus că există o dimensiune spirituală a vieții și a urmărit vizualizarea contextelor dincolo de ceea ce ochiul poate vedea. La fel ca mulți dintre contemporanii ei, a fost influențată de mișcări spirituale, în special, de spiritism, teosofie și, mai târziu, de antroposofie. Prin picturile sale ea a căutat să înțeleagă și să comunice diferitele dimensiuni ale existenței umane. În 1932 Hilma af Klint marchează seria *Paintings for the Temple* cu un X în caietele ei, ceea ce înseamnă că nu puteau fi expuse decât la 20 de ani după moartea ei. Era convinsă că sensul lor deplin nu putea fi înțeles până atunci. Acum o sută de ani, Hilma af Klint a pictat tablouri pentru viitor, cu un spirit vizionar unic. Muzeul suedez care i-a refuzat portofoliul lui Klint a revenit asupra deciziei și îi va dedica o aripă specială care va prezenta lucrările artistei incluse în colecția permanentă a galeriei.

Femei-pictori date uitării pe nedrept, în istoria artei

Pe lângă personalitățile feminine amintite anterior, care au devenit celebre prin creațiile lor, ajutate de talent, dar și de soartă, într-o lume dominată de bărbați și într-un domeniu – cel artistic – în care femeile erau acceptate cu mare dificultate, au existat și femei-artiste mai puțin cunoscute, dar, poate, la fel de cunoscute. Considerând nevoia de corectitudine în revalorizarea personalităților feminine ce au avut un rol important în progresul social și, în special, în cel al artei, vom mai adăuga prezentării noastre câteva nume: *Caterina van Hemessen, Fede Galizia, Marie-Gabrielle Capet, Lyubov Popova, Hannah Höch, Clara Peeters și Marianne North* [5].

Caterina van Hemessen este o pictoriță flamandă, aparținând Renașterii. A fost prima pictoriță care a creat un autoportret înfățișând *un pictor în fața șevaletului său*. Pe lista de opere rămase în istorie se numără și câteva portrete la scară mică, finalizate între anii 1540 și 1550, și câteva compoziții religioase. Tatăl ei a reușit să o învețe suficient de bine mânuirea pensulelor și a șevaletului. Studiul nudului pe modele masculine era o problemă reală, ucenicia impunea locuitul împreună cu artistul de la care voiai să înveți timp de patru sau cinci ani. După ce s-a măritat, a renunțat la pictură.

Fede Galizia a fost o pictoriță aparținând perioadei renascentiste italiene și *un pionier în ceea ce privește natura moartă*. O pictură din 1602, care redă natura moartă, este prima de acest tip din istoria artistică italiană. A fost instruită de tatăl său și la 12 ani deja stăpâna excelent tot ceea ce ținea de pictura și de așternerea culorilor pe o pânză albă. Abordarea sa era una directă, portretele sale erau un derivat de la tradițiile naturaliste specifice Renașterii italiene. Din cele 63 de opere deja catalogate aparținând pictoriței uitate, 44 au avut ca tematică principală natura moartă [5].

Marie-Gabrielle Capet. A fost o pictoriță aparținând neoclasicismului francez. Din 1781 a stat mai mereu pe lângă celebrul pictor francez Adelaide Labille-Guiard în Paris și a ajuns să fie acceptată la o vârstă fragedă la Academia Regală de Artă. Marie-Gabrielle realiza *picturi în ulei și pasteluri* și era foarte apreciată și respectată în epoca respectivă, fiind pe același loc ca importanță precum familia regală franceză.

Lyubov Popova. A fost una dintre cele mai prolifiche, cunoscute, talentate și influente femei-artiste aparținând avangardei ruse. Putea reprezenta la fel de bine și curentul cubist, suprematismul sau constructivismul. În 1915 a reușit să impună și să dezvolte propria variantă a artei non-obiective bazată pe o combinație de principii și idei desprinse din avantgardă și picturile de icoane. Din 1921, după ce a respins pictura pe șevalet, s-a ocupat de designul industrial. A creat haine, textile, a produs postere, a realizat design de cărți, montaje foto. În 1924 moare de scarlatină în Moscova și cariera sa în artă ia sfârșit pe neașteptate [2 p. 65].

Hannah Höch. Este una dintre puținele femei-artiste care a îndrăgit curentul german dadaist. A fost *una dintre creatorii fotomontajului*, un colaj în care se regăsesc fotografii și reproduceri fotografice luate din mass-media. În centrul creațiilor sale se află un concept interesant, noua femeie, o femeie energetică, profesionistă, androgină, care e gata să îi ia locul bărbatului de pe aceeași poziție de egalitate. Influența lucrărilor sale din tinerețe se vede excelent în referințele legate de modele de rochii și textile.

Clara Peeters este și ea o pictoriță care a avut opere cu natură moartă, aparținând Epocii de Aur olandeze. Cele mai multe femei-artiste olandeze s-au specializat în natura moartă, care nu impunea și prezența unor cunoștințe vaste legate de anatomie. Clara a pictat de la mâncare până la veselă și tot ce ținea de masa obișnuită. A adorat să picteze și diverse tipuri de brânză, care punea în dificultate artistul prin detaliile neobișnuite care trebuiau surprinse cu mare grijă [2 p. 91].

Marianne North. A fost, în același timp, biolog și artist botanic, care a pictat cam toate operele sale în timpul Erei Victoriene. Când a văzut că nu poate face nimic cu vocea sa, a început să picteze flori, cât mai multe și mai deosebite. Călătoriile cu tatăl său i-au furnizat nenumărate surse de inspirație pentru creațiile sale. Astfel, a reușit să picteze și să documenteze o multitudine de specii de plante interesante. În onoarea sa, multe plante îi poartă numele și chiar un gen întreg de plante, *Northia*.

Concluzii

Femeile-artiste au existat dintotdeauna. Istoria scrisă de bărbați și, mai ales, istoria artei neglijează de multe ori contribuția acestor femei înzestrare cu geniu creativ și talent vizionar. Aceste personalități feminine marcante au lăsat o amprentă inconfundabilă în evoluția artei, au contribuit suficient de mult încât să nu merite să fie date uitării.

Povestea femeilor-artiste în istorie este o poveste despre faimă și genialitate, dar, în același timp, este și o poveste tristă despre nenumăratele adversități pe care le-au întâmpinat femeile în lupta lor pentru a se educa și pentru a se afirma în societate. Din fericire, această situație s-a schimbat radical în ultimul secol și jumătate și femeile din majoritatea zonelor lumii pot acum să-și împlinească visul de educație superioară în artă, de afirmare pe scena artistică și de recunoaștere deplină a succesului personal.

În ultimii ani mișcările feministe au determinat muzeele din întreaga lume să dedice din ce în ce mai mult spațiu lucrărilor create de femei. De la expoziția *Artemisia* de la Național Gallery din Londra – deschisă în perioada pandemiei – la vernisaje de grup despre subiecte, precum sarcina sau rolul mamelor, istoria începe să fie rescrisă, iar noua generație va înțelege că femeile au fost mai mult decât muze, modele și iubite în lumea artei.

Referințe bibliografice

1. NOCHLIN, LINDA. *Why Have There Been No Great Women Artists?* [accesat 25 apr. 2024]. Disponibil: https://www.writing.upenn.edu/library/Nochlin-Linda_Why-Have-There-Been-No-Great-Women-Artists.pdf.
2. DABBS, JULIA. *Life stories of women artists, 1550-1800: An Anthology*. Hampshire: Ashgate Publishing Company, 2009.
3. RUSU, MARINELA. Women and the world of art – prejudice, obstacles and Injustices. In: *Contemporary artistic education: achievements, challenges, perspectives, International Scientific-Practical Conference*, 2nd Edition, coord.: Tatiana Bularga, Marina Cosumov-Țurcanu., Bălți, 2023. p. 69-80. ISBN 978-9975-50-308-2.
4. OPRESCU, G. *Manual de istoria artei. Clasicismul, romantismul*. București: Editura Meridiane, 1986.
5. MESKIMMOM, MARSHA. *Women making Art: History, Subjectivity, Aesthetics*. London & New York: Routledge, 2003. ISBN 9780415242783.